

تبیین جایگاه تربیت در توسعه سبک‌زندگی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری

سپیده انصافی مهربانی^۱، معصومه مدور^۲

۱ دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۲ دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین جایگاه تربیت در ترویج فرهنگ و توسعه سبک‌زندگی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری انجام شده است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نظر از اندیشه‌های تربیتی مکتوب و شنیداری مقام معظم رهبری بهره‌گرفته شده است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات، ابعاد، شاخص‌ها، ویژگی‌ها و نقش موضوع (نظام تربیتی و فرهنگی) در سبک‌زندگی اسلامی استخراج و در نتیجه جایگاه آن مشخص شده است. نتایج مقاله نشان می‌دهد: ۱- سبک‌زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی است و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی می‌باشد. ۲- آسیب‌شناسی در این حوزه باید نه بصورت مقطعی بلکه با یک عزم ملی تحقیق، بصیرت و با همکاری دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی بخصوص دانشگاه و حوزه‌های علمیه صورت پذیرد. ۳- ترسیم راه و سبک بهره‌گیری از شیوه‌های زندگی از نظر قرآن و اندیشمندان اسلامی و مقام معظم رهبری بعنوان کلید راه و موفقیت در این صحنه می‌باشد. ۴- علل عدم پیشرفت در سبک‌زندگی اسلامی بی‌توجهی؛ کم‌توجهی به آموزه‌های دینی و کم‌کاری دستگاه‌های فرهنگی به این حوزه می‌باشد. ۵- یکی از شیوه‌های ایجاد محیط تربیتی مساعد در سبک‌زندگی، پدیدآوردن الگوهای شایسته در جامعه و طرد الگوهای ناشایست (بخصوص غرب) می‌باشد و این امر الگو برداری از مکارم اخلاقی را ترغیب می‌کند. ۶- استمرار خط امامت، در دوران غیبت و عامل اتصال آن از طریق ولایت فقیه و عمل به دستورات ایشان تحقق می‌پذیرد.

واژه‌های کلیدی: تربیت، سبک‌زندگی اسلامی، دیدگاه مقام معظم رهبری.

۱- مقدمه

خداوند حکیم انسان را بعنوان سمبل آفرینش مقرر ساخت و راه و روش سبک‌زندگی را بوسیله آیات قرآن و احادیث به او نشان داد تا بالاترین ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها را از این طریق بدو ببخشد. از سوی دیگر، زندگی انسان، در ایمان و عمل صالح و حرکت در مسیر خدا و انبیاء می‌باشد و غفلت در این راه و تقلید از تمدن‌ها دیگر بخصوص غرب چیزی جز مرگ تدریجی و مرگ انسانیت را در بر ندارد.

بله باید گفت میان دین و سبک‌زندگی رابطه تنگاتنگ و ناگسستنی وجود دارد. بعبارت دیگر دین مانند آب چشمه ای است که در جهان جریان دارد که از میان هر کوچه، محله و شهری می‌گذرد رهگذران تشنه را سیراب می‌کند و به آن‌ها هویت می‌بخشد. چراکه دین و اخلاق در متن زندگی (سبک‌زندگی) بشر قرار داشته و دارد و دارای نقش حیاتی و سرنوشت‌سازی می‌باشد.

بدون شک تربیت اسلامی، سنگ بنای روابط سالم و حسنه انسان را بر پایه اخلاق و معنویات بنا نهاده است در این راستا اولاً توجه به محوریت اخلاق و معنویت در زندگی، در آیات و روایات و دستوره‌های دینی موردنظر شارع مقدس بوده است. ثانیاً برای هدایت جامعه بشری تدابیر و راهکارهایی در ابعاد مختلف زندگی بوسیله وحی ارائه نموده است. قرآن می‌فرماید: "یا بَنِي آدَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنِ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ" (اعراف، ۳۵)؛ ای فرزندان آدم چون پیامبرانی از خودتان برای شما بیایند و آیات مرا بر شما بخوانند پس هرکس به پرهیزگاری و صلاح گراید نه بیمی بر آنان خواهد بود و نه اندوهگین می‌شوند.

بدین ترتیب اهمیت و ضرورت سبک و روش زندگی انسان‌ها باعث گردید که خداوند، پیامبران را بفرستد تا مسئولیت تربیت انسان و هدایت او را در جهت رسیدن به کمال (تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی) را بر عهده گیرند. بنابراین عوامل فوق و دلایل ذیل، از یکسو اهمیت و ضرورت تحقیق را بیش از پیش نشان می‌دهد و از سوی دیگر مشوق راه نگارنده شد و نیروی انگیزه او را تحریک کرد تا درباره شاخص‌ها، ویژگی‌ها و اصول کلی تربیت در سبک‌زندگی از نظر قرآن و با تاکید بر سخنان مقام معظم رهبری به تحقیق و تفحص بپردازد.

به نظر محقق، سبک‌زندگی اسلامی خصوصیات بسیاری را در خود پرورش می‌دهد که دارای عقبه فکری منسجم و عقیدتی و روزآمدی است که اسلام ناب محمدی نام دارد و سوق دادن جامعه و پیروی از آن نه بصورت خطی بلکه بصورت فرآیندی موجبات یک تمدن بارز اسلامی را فراهم می‌کند تا افراد جامعه، مهارت‌های زندگی را بر اساس آموزه‌های دینی و با تفکر انتقادی و خلاق فراگیرند و شهروندی تربیت کنند که بتواند به مسائل جهانی بیندیشد و به ارزش‌های والای انسانی معتقد باشد، افرادی با ایمان، حافظ قانون، درستکار، دارای درک سیاسی، اجتماعی و... باشند و بتواند با تفکر منطقی و نقادانه خود در سرنوشت جامعه و جامعه جهانی تأثیر مثبت بگذارند و موجبات تمدن اسلامی و نظام مهدوی را فراهم کنند (طالعی فرد، ۱۳۸۷، ص ۱۳۸). از سویی دیگر، یکی از اساسی‌ترین علل و عوامل در امر هدایت و تربیت بشر که در سبک‌زندگی نقش مهمی را ایفا می‌کند وجود الگوهای برتر و کامل تر است که خداوند در اختیار تربیت یافتگان دین اسلام قرار داده و به پیروی از آنان فرمان داده است. قرآن می‌فرماید: "لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا" (احزاب، ۲۱)؛ قطعاً برای شما در اقتدا به رسول خدا سرمشقی نیکوست برای آنکس که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می‌کند.

این اهداف محقق نمی‌شود مگر آنکه از یک طرف بر اساس دستورات قرآن کریم و سیره معصومین (ع) و از طرف دیگر بر اساس نظرات رهبران دینی (ولایت فقیه) صورت پذیرد. سبک‌زندگی که منبعث از اسلام باشد، سبک و روشی پویا، مبتنی بر تحقیق، تفکر، تعقل و استدلال می‌باشد و انسان برخاسته از چنین تعلیم و تربیتی، به حیات طیبه در همه ابعاد فردی و اجتماعی بر اساس فطرت الهی دستیابی پیدا می‌کند. در قرآن کریم آمده است: "يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ" (یونس، ۵۷)؛ ای مردم، به یقین برای شما از جانب پروردگارتان اندرزی و درمانی برای آنچه در سینه هاست و رهنمود و رحمتی برای مؤمنان آمده است.

با توجه به مطالب یاد شده، آشکار می‌گردد که نقش تربیت اسلامی در ترویج فرهنگ و توسعه سبک‌زندگی به چه میزان دارای ارزش و اهمیت می‌باشد اما سوال مهمی که مطرح می‌باشد آنست که چرا افرادی بدنبال تقلید از سبک‌زندگی غرب هستند؟ مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت در سبک‌زندگی اسلامی و ایرانی چیست؟

امام خمینی(ره) در این رابطه می‌فرماید: کمال تأسف است که کشور ما حقوق اسلامی و فرهنگ اسلامی دارد و این فرهنگ و حقوق را نادیده گرفته به دنبال غرب است. چنان‌که در نظر یک قشری از این ملت جلوه کرده است که گمان می‌کنیم غیر از غرب، دیگر هیچ چیز نیست. این وابستگی فکری، عقلی و مغزی غربی منشأ بدبختی‌های ملت و ملت ما نیز هست (حسنی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۱).

در این راستا مقام معظم رهبری در تاریخ ۹۱/۰۷/۲۳ در جمع جوانان استان خراسان شمالی در اهمیت سبک‌زندگی فرمودند: "یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارتست از سبک‌زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه زیستن. اینها عبارت آخرای یکدیگر است. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم، که هدف انسان رستگاری و فلاح و نجات است باید به سبک‌زندگی اهمیت دهیم اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقاد هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، بازپرداختن به سبک‌زندگی مهم است. بنابراین مسئله، مسئله اساسی و مهم است.

به گواه برخی از پژوهشگران همچون فرخی نژاد (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان "نقش تعلیم و تربیت در داشتن سبک‌زندگی اسلامی" بیان می‌کند برای رسیدن به تمدن اسلامی باید سبک و روش زندگی بر پایه آموزه‌های دین اسلام و قرآن بنا شود. نقطه شروع تربیت، تهذیب نفس و نقطه شروع تهذیب نفس در دوران نوجوانی و جوانی آغاز می‌شود. اگر انسان در این دوران خوب تربیت نشود برای تربیت وی دیگر نمی‌توان کار زیادی انجام داد. بدرستی قرآن، چراغ روشنایی است و هرکس از رهنمودهای آن استفاده کرد همچنانکه آدمی در تاریکی‌ها، با کمک نور راه سبک‌زندگی خود را می‌پیماید و از بحران‌های ناشی از ظلمت‌کده غرب و فرهنگ آن‌ها رهایی پیدا می‌کند. از سویی دیگر، اولاً نقش و مسئولیت زمامداران و کارگزاران جامعه در هر سطح و مقامی در این راستا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. ثانیاً تکیه بر ایمان، خودسازی درونی و تربیت اسلامی افراد جامعه مسئولیت‌پذیری و نقش کلیدی و حیاتی آن‌ها را نباید فراموش کرد.

بدین ترتیب با توجه به اهداف، اهمیت و ضرورت پژوهش فوق، قرار است نقش تربیت در ترویج فرهنگ و توسعه سبک‌زندگی از منظر قرآن، با تأکید بر سخنان مقام معظم رهبری صورت گیرد و به عوامل دیگر از جمله موضوعات اخلاقی، اعتقادی، تربیتی در ابعاد زندگی که خارج از حیطه این تحقیق است نپرداخته ایم.

۲- بیان مسئله

سبک‌زندگی واژه‌ای است که پیوسته در فضای هستی و در جوامع بگونه‌ای جولان می‌زند، کرانه و پهنای تمدن‌ها و فرهنگ‌ها را رقم می‌زند و در واقع همان افکار، عقاید، آرزوها، مهارت‌ها، آداب و رسوم که افراد اجتماع در آن تولد یافته و رشد می‌کنند می‌باشد (شریعتمداری، ۱۳۷۶، ص ۲۸). سپس گسترده و گسترده‌تر می‌شود، تا آنجاییکه میان آن و تمدن تفاوتی برجای نمی‌ماند. با توجه به اینکه در اجتماع امروز ما سبک‌زندگی اسلامی و ایرانی برگرفته از آموزه‌های دین اسلام برای رسیدن به حیات طیبه می‌باشد سوالاتی مطرح می‌شود که چرا در این بخش، پیشرفت ما چشمگیر نیست؛ در این زمینه ما مثل بخش اول حرکت نکردیم (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱) چگونه ما می‌توانیم به نقش تربیت در ترویج سبک‌زندگی اسلامی بپردازیم در حالیکه تمایل به مُدگرایی (شیوه زندگی غرب) پیدا کرده‌ایم. با توجه به سوالات فوق، سوالات اصلی تحقیق بدین گونه مطرح شده است:

- جایگاه تربیت در توسعه سبک‌زندگی اسلامی چیست؟
- شاخص‌های کلی تربیت در سبک‌زندگی از منظر مقام معظم رهبری کدامند؟
- نقش و تاثیر قرآن در تربیت و ترویج سبک‌زندگی اسلامی چگونه است؟
- نقش تربیت در سبک‌زندگی خانوادگی چیست؟

۳- روش تحقیق

با توجه به اینکه انتخاب روش تحقیق بستگی به ماهیت موضوع، اهداف پژوهش، فرض یا فرض‌های تدوین شده، ملاحظات اخلاقی و انسانی ناظر بر موضوع تحقیق، وسعت و امکانات اجرایی آن دارد (نادری و سیف نراقی، ۱۳۷۶، ص ۶۳). لذا پژوهشگر از روش توصیفی و کتابخانه‌ای استفاده نموده است. برای جمع‌آوری اطلاعات موردنظر از یکسو از آیات قرآن کریم، سخنان حکیمانه امامان معصوم (علیه السلام) و از سوی دیگر از نظرات و سخنان گوهربار مقام معظم رهبری، با توجه به نقاط مشترک بهره گرفته شده است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات، ابعاد شاخص‌ها و ویژگی‌های موضوع در نظام تربیتی و فرهنگی اسلامی و ایرانی استخراج و در نتیجه جایگاه آن مشخص شده است.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- جایگاه تربیت در توسعه سبک‌زندگی اسلامی

از منظر اسلام باید هم به ریشه‌های سبک‌زندگی و نگرش‌های آن توجه داشت. نمی‌توانیم اصطلاح سبک‌زندگی اسلامی را مدنظر داشت و توجه ما به مباحث ریشه‌ای و نگرش‌ها، یک نگاه حاشیه‌ای باشد؛ زیرا اولاً دور شدن جامعه از بحث‌های اخلاقی و تربیتی در سبک‌زندگی و مادی‌گرایی محض موجب بحران‌های اخلاقی، شخصیتی، پوچی، گسترش فساد، خودکشی و ... می‌شود. ثانیاً تقلید و الگوسازی از سبک‌زندگی‌های مختلف در جامعه نقش اساسی در سرنوشت آن‌ها دارد که این امر ریشه در فطرت و سرشت انسانها داشته و دارد. در طول تاریخ، انسانها در هر جامعه‌ای برای خود اسطوره‌ها، فرهنگها و سبک‌های مختلفی را ترسیم کرده و صفات و رفتار آن‌ها را سرمشق و الگوی خود قرار داده‌اند. با غرق شدن در سبک‌زندگی و فرهنگ آن‌ها و فراموش کردن ریشه‌ها و نگرش‌های سبک‌زندگی اسلامی معلوم نمی‌شود این دانش فرهنگی در سبک‌زندگی چگونه مبادله یا درونی گشته است یعنی در موقعیت عادی به سختی می‌فهمیم که این فرهنگ ماست که بر آنچه می‌پذیریم، مورد توجه و عمل قرار می‌دهیم تأثیر می‌گذارد (هال، ۱۹۸۱) و این خود بیانگر اهمیت این مسأله برای انسانها، در هر شرایط و جامعه‌ای است. در صورتیکه باید الگوهای ما با توجه به ریشه‌ها و نگرش‌هایمان در دین اسلام باشد. در این رابطه قرآن می‌فرماید: "لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا" (احزاب، ۲۱)؛ قطعاً برای شما در اقتدا به رسول خدا سرمشقی نیکوست برای آن شخص که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می‌کند. بدین ترتیب نقش تربیت در ترویج سبک‌زندگی اسلامی با ویژگی‌های خاص خود در تمام ابعاد وجودی زندگی (آداب تفریح، نگاه، لباس، ازدواج، حقوق زن و شوهر، لقمه‌ی غذا^۱ و ...) تضمین‌کننده سعادت دنیوی و اخروی انسانها در همه جوامع و زمانها است و فراگیری و بهره‌گیری از دستورات آن در چارچوب برنامه‌های تربیتی اسلام، امری ضروری و لازم است.

مقام معظم رهبری فرموده‌اند: سبک‌زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی است. ببینید چقدر مسائل متنوع و فراگیر در مقوله سبک‌زندگی است (بیانات ایشان در خراسان شمالی، ۹۱/۷/۲۳). بنابراین با توجه به دلایل فوق و موارد ذیل، اهمیت و نقش تربیت در سبک‌زندگی اسلامی به اثبات می‌رسد:

۱. زندگی اجتماعی یکسری آئین‌نامه‌ها، مقررات و آداب اجتماعی را می‌طلبد تا در پرتو اجرای آن‌ها حقوق انسانها رعایت شود و نسبت به کسی تعدی و ستم صورت نگیرد و هرج و مرج هم پدید نیاید (ابراهیم زاده آملی، ۱۳۸۳، ص ۹۶).
۲. بهره‌گیری بهینه از سرمایه عمر از جهت کمی و کیفی با توجه به محدود بودن آن در جهت تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی نیازمند به الگوبرداری از سبک و روش زندگی اسلامی می‌باشد.

۱ - به نظر محقق اگر فقط مفهوم این اصل در سبک‌زندگی اسلامی درک و عمل شود. بخش عمده مشکلات ما در این موضوع حل می‌شود. در این رابطه امام حسین (ع) فرمودند: دلیل آنکه نهی از منکر من در شما اثر ن می‌کند آنست که شکم‌های شما از حرام پر شده است.

۳. ترسیم چهره دقیق و کاربردی و در عین حال، محبوب و دوست داشتنی الگوها در سبک‌زندگی برای همگان می‌تواند جای خالی الگوهای مورد نیاز را در محیط ذهن و روح پرکند تا بتوانند از این طریق با آنان همانندسازی کنند.

۴. سبک‌زندگی که در اصطلاح امروزی بر مجموعه رفتارهای برآمده از باورهای خاص، اطلاق می‌شود. ناظر بر رفتارها و جلوه‌های ظاهری بوده و آن نیز نمایانگر نوع بینش و گرایش و در نتیجه نشان دهنده هویت ماست. مانند پوشیدن لباس مشکی و عزاداری در محرم که نشانه اعلام علاقه، وفاداری و نوعی آمادگی برای عضویت در جبهه ضد غرب (این امر در ۹ دی به اثبات رسید) است (ملائی، ۱۳۹۲، ص ۲۸).

۵. اسلام ضمناً "من اجتماعی انسان"، حیات جمعی و اخلاق به معنای روابط، آداب و مقررات اجتماعی را نیز در سبک‌زندگی مورد اهمیت و تأیید قرار می‌دهد (فلسفی، ۱۳۸۱، ص ۸۳).

با توجه به دلایل ذکر شده اولاً می‌توان از طریق تربیت صحیح در سبک‌زندگی و با توجه به آموزه‌های دین اسلام آدمی را به بلندترین نقطه جمال و کمال و سعادت دنیوی و اخروی رساند، بعبارت دیگر می‌توان انسان خام و ناپخته را به انسان متفکر و مدبر در سطح جهانی و بین‌المللی تبدیل کرد و فرهنگ و تمدن اسلام را به تمام جهانیان عرضه کرد. ثانیاً سبک‌زندگی اسلامی به منزله مرگ و حیات یک جامعه در ابعاد فرهنگی و بحران‌های ناشی از بی‌هویتی و تقلید از فرهنگ غرب می‌باشد. زیرا از سویی برای مقابله با استرس‌ها و فشارهای زندگی امروز اسلحه‌ای بهتر از فرهنگ اسلامی نداریم. از سوی دیگر کسیکه به خدا ایمان دارد مبدأ و منشأ کارهای نیک را خدا می‌داند و همواره با یاد خدا در آرامش خاطر به سر می‌برد. قرآن می‌فرماید: "ألا بذکر الله تطمئن القلوب" (رعد، ۶۸). ثالثاً سبک‌زندگی ایرانی برگرفته از آموزه‌های اسلام مسیر اصلی تمدن اسلامی و علوی و مهدوی را نشان می‌دهد بدین ترتیب عوامل مطرح شده ضرورت و ارزش سبک‌زندگی اسلامی را بیش از پیش مشخص می‌کند.

۲-۴- شاخص‌های کلی تربیت در سبک‌زندگی با تأکید بر سخنان مقام معظم رهبری:

۲-۴-۱- ایمان به خدا:

ایمان به معنای اطمینان و یقین به وجود و یکی بودن آفرینش و جهان و باور داشتن معاد و تصدیق قلبی به حقانیت رسالت پیامبر(ص) است (امینی، ۱۳۷۴، ص ۳۶). انسان بدون ایمان نمی‌تواند زندگی سالم و آرامش روح و روانی داشته باشد چراکه انسان بی‌ایمان بصورت موجودی غرق در خودخواهی و یا بصورت موجودی متحیر و سردرگم در می‌آید که تکلیف خود را در زندگی، در مسائل اخلاقی و اجتماعی نمی‌داند (مطهری، ۱۳۷۲، ص ۶۲). بطورکلی نقش ایمان در سبک‌زندگی را می‌توان بصورت ذیل مطرح نمود:

۲-۴-۱-۱- انتخاب سبک‌زندگی اسلامی:

لازمه ایمان آنست که شخص، تصمیم اجمالی بر عمل کردن به لوازم چیزیکه به آن ایمان دارد بگیرد (مصباح یزدی، ۱۳۸۲، ص ۱۳۷). از این جهت اولاً ایمان شور انگیز و حرکت آفرین است و ثانیاً ایمان فضای روح فرد را روشن کرده و در حکم چراغی می‌باشد که در درون فرد روشن شده و او را از تاریکی‌ها و ظلمات خارج می‌نماید و او را بسوی خدای عزوجل می‌کشاند. برخلاف آن سبک‌زندگی غربی، جهان در نظرشان پوچ و تاریک است و آن‌ها را بسوی بی‌هویتی و مادی‌گرایی محض می‌کشاند. مقام معظم رهبری می‌فرماید: "ایمان به یک اصل، ایمان به یک لنگرگاه اصلی اعتقاد؛ یک چنین ایمانی باید وجود داشته باشد. بر اساس این ایمان، سبک‌زندگی انتخاب خواهد شد" (بیانات ایشان در استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱).

۴-۲-۱-۲- خیرات و برکات در دنیا و آخرت:

۴-۲-۱-۲-۱- پاداش در آخرت و دنیا: قرآن می‌فرماید: "إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ" (توبه، ۱۲۰)؛ خداوند اجر انسانهای نیکوکار را ضایع نمی‌کند. بنابراین با امیدواری در کارهای خیر شرکت می‌کنند.

۴-۲-۱-۲-۲- برخورداری از لذات معنوی: همه کارهای فرد جنبه عبادی به خود می‌گیرد و لذاتی که با عمق روح فرد مربوط می‌شود.

۴-۲-۱-۲-۳- آرامش خاطر: کسیکه مبدأ و منشأ همه امور را خدا می‌داند به هیچ وجه دچار نگرانی نمی‌شود. "أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ" (رعد، ۲۸)؛ آگاه باشید که به یاد خدا قلبها آرامش پیدا می‌کند. بدین ترتیب کسیکه به خداوند مومن باشد و نسبت به او معرفت توأم با خضوع و تسلیم دارد هرگز معصیت و خلافی در زندگی خود رخ نخواهد داد؛ شخص با ایمان، از خالق هستی شرم می‌کند و دست به گناه نمی‌زند و اگر هم معصیتی از او سر زد توبه می‌کند. در هر حال، ایمان به خدا و اینکه او آگاه به همه اعمال و رفتار بندگان در زمین است موجب می‌گردد تا شخص مراقب کردار خویش در زندگی باشد (الوانی، ۱۳۸۴، ص ۳۲۵). از طرف دیگر بشر متمدن با سبک‌زندگی غربی، گرچه به رفاه مادی و لذت‌های شهوانی رسیده است، ولی دچار بحران‌ها و بیماری‌های روحی و روانی و بُن‌بست‌های فکری هم شده است.

۴-۲-۱-۳- بهبود روابط اجتماعی:

ایمان در زندگی سبب می‌شود که اجتماع و زندگی جمعی، سالم و مطلوب شود به ویژه اولاً بذر صلح؛ صفا، اعتماد و علاقه نسبت به یکدیگر را در دل افراد جامعه می‌افکند. ثانیاً موجبات هویت اجتماعی آن‌ها می‌گردد یعنی عقاید، ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌های متمایز گروه‌های اجتماعی به معنای سخن گفتن از هویت اجتماعی آن‌هاست که فرد بر مبنای عضویت در گروه‌های اجتماعی از خویش دارد. ثالثاً کانون خانواده گرم و صمیمی می‌گردد و در نتیجه خانه به بهشت کوچکی از صفا و صمیمیت تبدیل می‌شود (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۴۴). مقام معظم رهبری در این رابطه می‌فرماید: "آن جامعه‌ای که دنبال توحید حرکت کند، همه این خیراتی که متوقف بر تمدن سازی است، به دست خواهد آورد. یک تمدن بزرگ و عمیق و ریشه‌دار خواهد ساخت و فکر و فرهنگ خودش را در دنیا گسترش خواهد داد. کشاندن جامعه به بی‌ایمانی، یکی از همان توطئه‌هایی است که دشمنان تمدن سازی دنبال آن بوده‌اند و الان هم به شدت این را دنبال می‌کنند" (بیانات ایشان در خراسان شمالی، ۱۳۹۱).

۴-۲-۱-۴- خود کنترلی و ترویج ارزش‌های اسلامی:

ایمان بعنوان عامل قوی در خود کنترلی افراد جامعه، نقش خود را در زندگی ایفا می‌کند. به هر میزان که باورها (ایمان به خدا) در افراد جامعه قوی‌تر شود، ارزش‌های اسلامی در سبک‌زندگی از قوت و ضمانت بالاتری برای عمل برخوردار خواهند بود. در این راستا، با افزایش سطح معرفت دینی، میزان عبادت و بندگی در خودکنترلی افراد موثر می‌باشد. یعنی افراد می‌بایست به نظام ارزشی اسلام در سبک‌زندگی آگاهی پیدا کنند، بایدها و نبایدها (ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها) را بشناسند سپس با عمل و بندگی کردن این ارزش‌ها عامل کنترل درونی در افراد بوجود می‌آید.

۴-۲-۲- درک و عمل به قرآن:

در طول قرنهای متمادی انسان‌هایی تربیت شده‌اند که هر یک از آن‌ها همچون ستاره‌ای پرفروغ در میان جوامع بشری درخشیده و به زندگی بشری معنی و صفا می‌دهند. نفوذ شگفت‌انگیز آیات قرآن در دل و جان انسانها تحول بزرگی ایجاد کرده است و همه ابعاد سبک‌زندگی را تحت تأثیر قرار داده است و همیشه الهام بخش تفکرات وجودی و ارزشهای سازنده بوده است. حضرت علی (ع) می‌فرماید: کتاب خدا قرآن، در میان شما سخنگویی است که هیچگاه، زبانش از حق گویی خسته نمی‌شود، با

آن می‌توانید راه حق را بنگرید و با آن سخن بگویید و بوسیله آن بشنوید، آیاتش در شناساندن خدا اختلافی نداشته و کسی را که همراهش شد از خدا جدا نمی‌سازد (دشتی، ۱۳۷۸، ص ۱۵۳). در نهایت نقش قرآن در سبک‌زندگی را می‌توان در موارد ذیل بیان نمود:

۴-۲-۱- ترسیم چهره دقیق و کاربردی اسوه‌ها:

قرآن با طرح چهره‌های محبوب و منفور در کنار هم، جامعه انسانی را به گزینش آگاهانه و آزادانه در انتخاب الگوی مورد نظر در سبک‌زندگی دعوت می‌کند و سپس سرنوشت و عاقبت الگوها را به تصویر می‌کشاند (قوم لوط، حضرت یوسف، اصحاب کهف و ...). حتی در مورد پدران و گذشتگان نیز هشدار می‌دهد که بدون آگاهی با پیروی کورکورانه از آنان زندگی خود را تباه نکنند و در عین حال، چهره‌های دوست‌داشتنی اسوه و راه و رسم زندگی آن‌ها برای همگان می‌تواند جای خالی الگوهای مورد نیاز را در محیط و ذهن و روحشان پر کند تا بتوانند به تدریج با آنان همانند سازی کنند.

۴-۲-۲- تربیت اخلاقی:

قرآن کریم از داستانها در جهت تربیت اخلاقی انسانها بیش از ۱۲۲ مورد استفاده کرده است. و محتوای داستانهای قرآنی متناسب با سطح اطلاعات خوانندگان و شنوندگان است. نقش این داستانها در انتخاب زندگی می‌تواند اولاً موجبات تحریک عواطف، پرورش تعقل و خردمندی بوجود آورد. ثانیاً قصص قرآنی، روابط اخلاقی و تربیتی میان انسانها را به وضوح ترسیم می‌کند. در نهایت این فضایل اخلاقی هستند که بر پستی‌ها و فرومایگی‌ها (فحشا و زشتی‌ها در زندگی) و تقلیدهای کورکورانه از فرهنگ غرب می‌تواند چیره گردد. در نتیجه با چنین توانایی بر سرنوشت جامعه خود و جامعه جهانی تأثیر مثبت می‌گذارد. پیامبر اکرم (ص) در این رابطه می‌فرماید: "مبادا از قرائت قرآن غفلت کنی، زیرا قرآن قلب را زنده می‌کند و انسان را از فحشا و زشتی‌ها و ظلم و تجاوز باز می‌دارد" (طاقانکی، ۱۳۸۵، ص ۶۵۲). مقام معظم رهبری در مورد تقلید از غرب می‌فرماید: "تقلید از غرب جزء ضرر و فاجعه نمی‌آورد. فرهنگ غرب، هویت زدا، ضد معنویت و دشمن معنویت است. شرط رسیدن به تمدن اسلامی نوین در درجه اول آنست که از تقلید غرب پرهیز شود".

به نظر نگارنده، جامعه اسلامی ایران در بخش نرم‌افزاری تمدنی چه در جامعه و چه در نظام رسمی آموزش و پرورش با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری، پیشرفت چشمگیری نداشته است. در تأیید این مطلب باید گفت که در اغلب موارد فارغ التحصیلان نظام آموزشی رسمی به نحوی پرورش یافته‌اند که به رغم تسلط بر مفاهیم پیچیده علمی فاقد مهارت‌های لازم در سبک‌زندگی می‌باشند و قادر نیستند با مسائل ملموس فرهنگی خود مأنوس شوند؛ به نوعی دچار بیگانگی فرهنگی می‌شوند (فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۹، ص ۲۸).

بدین ترتیب به نظر می‌رسد با ایجاد یک نظام تعلیم و تربیت صحیح اسلامی و با بهره‌گیری از روشهای نوین و نظامند، بایستی در ابتدا دانش‌آموزان (از آغاز مهدکودک) با داستانهای قرآن آشنا شوند، سپس تلاوت آن را فراگیرند و زمینه‌های انس با قرآن در آن‌ها ایجاد شود زیرا جاذبه قرآن در تعلیم و تربیت بقدری است که تلاوت مقداری از آن زمینه انس با بقیه آن را فراهم می‌نماید. و همین عبادت لفظی او را به عبادت فکری می‌رساند (جوادی آملی، ۱۳۷۴، ص ۲۰). و در مقاطع بعدی محتوی برنامه درسی بگونه‌ای تدوین شود که دانش‌آموزان با ساختار وجودی انسان و جهان هستی از دیدگاه وحی آشنا شوند و زمینه‌های یک جهان بینی توحیدی در آن‌ها و سپس در جامعه ایجاد گردد.

۴-۲-۳- مفهوم انتظار:

از اصول و شاخصهای دیگر در سبک‌زندگی اسلامی که می‌تواند همه ابعاد فردی و اجتماعی جامعه را تحت تأثیر خود قرار دهد تبیین فکر و اندیشه انتظار می‌باشد. در تأیید آن باید گفت: شیعه در عصر غیبت با یکی از جدی‌ترین مفاهیم حیات طولانی

تاریخ امامت یعنی مهدویت گره خورده است و دو مفهوم مهدویت و غیبت، با مفهوم سوم یعنی انتظار، ارتباط تنگاتنگ دارد، بگونه ای که این سه مفهوم سبک فکر و زندگی شیعه را تبیین نموده است (موسوی گیلانی، ۱۳۹۲، ص ۱۹). نقش و ویژگی های مفهوم انتظار در سبک زندگی در ادامه مطرح می گردد:

۴-۲-۳-۱- استخراج عناصر اصلی و مؤلفه های آن:

اعتقاد به امامت و ولایت فقیه از مؤلفه های آن می باشد. اگر امامت و ولایت فقیه رکن هویت ماست و اگر دین با ولایت می تواند در عرصه های سبک زندگی خود را آشکار کند پس امامت به تمام معنی ظهور می یابد تا حقیقت دین متجلی و به تبع آن راه و رسم زندگی شفاف می شود (صدوقی، ۱۳۹۲، ص ۳۸). بنابراین تجلی دین بعنوان نقشه راه زندگی، وابسته به امام معصومی است که می تواند راهبر زندگی انسان باشد. به تعبیر قرآن: "إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً" (احزاب، ۳۳)؛ همانا خداوند می خواهد آلودگی را از شما خاندان پیامبر دور داشته و شما را پاک و پاکیزه گرداند. با عنایت به این آیه شریفه، معصومین، الگوهای صالح و از هر جهت قابل اطمینان هستند و فقط بسوی خداوند و بخاطر خشنودی او دعوت می کنند.

بدین ترتیب باید از سویی منتظر ظهور چنین امامی بود و مقدمات ظهور آن را فراهم کرد؛ این تلاش و کوشش سبب می شود که افراد تمام صفات و ویژگی های یک شیعه واقعی را بدست بیاورند و موجبات تحقق حیات طیبه در همه ابعاد فرد و جمعی جامعه می گردد و از سویی دیگر، اولاً با استخراج عناصر اصلی ایده مهدویت و پرورش الگوهای مبتنی بر این فکر می توان نحوه سبک زندگی اسلامی را تبیین نمود و نسلی را پرورش داد که اعتقاد به امامت و مهدویت از مولفه های اساسی فکر اوست و نه تنها در شعائر و مناسبات بلکه در اهداف و آرمان های خود بسوی امام معصوم توجه و گرایش پیدا می کند. ثانیاً باید توجه داشت استمرار خط امامت، در دوران غیبت و عامل اتصال آن از طریق ولایت فقیه و عمل به دستورات ایشان تحقق می پذیرد. ثالثاً افراد تربیت شده وظیفه دارند در جهت توسعه ظرفیت وجودی خویش و ارتقای سطح ایمان و معرفت خود در مقابل بحران های هویتی، آلودگی اخلاقی پنهان و آشکار زمینه ای را در خود ایجاد کنند که بتوانند بصورت مستمر در جهت اصلاح و ارتقای خود و دیگران در راستای ظهور و حاکمیت امام زمان (عج) اقدامات بایسته و شایسته انجام دهند.

۴-۲-۳-۲- طراحی و تدوین این مفهوم در برنامه درسی:

از آنجا که آموزش و پرورش به نحو اعظم وظیفه تعلیم و تربیت جامعه را بر عهده دارد باید: الف- به تبیین اهداف والای مهدویت، نشر و گسترش آن ها در جامعه و آشنا ساختن دانش آموزان به وظایف، مسئولیت و تکالیف الهی در قبال غیبت امام زمان (عج) پردازد. ب- فرهنگ انتظار و سبک زندگی آن بزرگوار را بصورت موضوعات تلفیقی در محتوای کتابهای درسی طراحی و تدوین کند و با تغییر نگرش مربیان، سبک زندگی اسلامی، فرهنگ، انتظار، راه و رسم زندگی از منظر مقام معظم رهبری را در جوانان نهادینه کنند.

۴-۳-۱- نقش تربیت در سبک زندگی خانوادگی:

۴-۳-۱- خانواده و روابط خانوادگی:

نهاد خانواده، کانون استوار دفاع از انسان در برابر تنهایی، موهبت الهی جهت اقناع نیازهای غریزی و پناهگاه خواسته های عاطفی و معنوی حقیقی انسان بدون هیچ گونه فریب و ریا می باشد. بدون تردید، نخستین محیط تربیتی است که انسان را تحت تأثیر قرار داده و به ساماندهی شاکله تربیتی او می پردازد و پایدارترین تأثیرات روحی، اخلاقی و معنوی را در رفتار، کردار

و ساختمان تربیتی انسان فراهم می‌کند خانواده و روابط خانوادگی است. هر انسانی با توجه به فطرت خود نیازمند روابط عاطفی و پیوندهای انسانی خانوادگی در هر مرحله از زندگی می‌باشد.

۴-۳-۱- اهمیت ازدواج و آثار تبعات طلاق:

در سبک‌زندگی اسلامی، ازدواج یک سنت طبیعی و الهی قلمداد می‌شود. پیامبر اکرم(ص) این امر را به سنت خودشان تعبیر کرده اند. زیرا این مسئله، تأثیرات عمیقی در تشکیل خانواده، رشد فضایل و معنویت در جامعه و ساخت و ساز انسان از لحاظ اخلاقی و روحی دارد و تضمین‌کننده سلامت اجتماعی در سبک‌زندگی است. و از بسیاری از بحران‌های اجتماعی و... جلوگیری می‌کند. در نتیجه هدف از اجرای سنت پیامبر(ص) تحصیل اولاد صالح و تشکیل زندگی پاک در سایه لطف و رحمت حق می‌باشد(انصاریان، ۱۳۸۴، ص ۱۴۷).

قرآن می‌فرماید: "وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ" (روم، ۲۱)؛ از نشانه‌های او اینست که برای شما از خودتان جفت‌هایی آفرید، تا بدان آرام گیرید و میانتان دوستی و مهربانی نهاد. همانا در این نعمت نشانه‌هایی است برای مردمی که می‌اندیشند.

امام خمینی(ره) می‌فرماید: "این دعوت به ازدواج، این قدر تعریف از ازدواج، برای اینکه هم ازدواج بشود و هم انحراف نباشد. از این شهوات مطلق، از این مراکز فساد و فحشا، انبیاء جلوگیری می‌کنند" (صحیفه نور، جلد ۸).

بله، ازدواج موجبات رشد فضایل اخلاق، بقاء خانواده و تأمین سعادت دنیا و آخرت افراد یک جامعه را فراهم می‌کند. در صورتیکه در سبک و سیاق زندگی غرب، آزادی و بی‌بند و باری موجبات فرو پاشی نهاد خانواده (طلاق) و منشاء پدید آمدن بحران‌های اخلاقی و ... در بطن جامعه گردیده است.

۴-۳-۱-۲- احترام و تکریم به والدین:

خداوند حکیم احترام به پدر و مادر و فرمانبرداری از دستورات مشروع آنان را در آیات متعددی از قرآن یادآوری کرده، و بحدی به آن اهمیت داده که در ۶ آیه، نیکی به آنان را پس از عبادت خویش ذکر کرده است(یوسفیان و الهامی‌نیا، ۱۳۷۶، ص ۱۲۳). خداوند در قرآن می‌فرماید: "وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا" (اسراء، ۲۳)؛ خداوند تو مقرر کرد که جز او هیچ‌کس را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید.

در ادامه آیه، فرزندان را به مهربانی، برخورد نیک و رفتار نیکو با والدین فرمان می‌دهد. "إِمَّا يَنْتَلِعَنَّ مِنْ دُونِكَ الْأُكْبَرُ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُمَّةً وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا" و "وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلَّةِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا" (اسراء، ۲۴)؛ اگر یکی از آن دو یا هر دو، در کنار تو به سالمندی رسیدند، به آن‌ها آف مگو و به آنان پرخاش مکن و با آن‌ها به شایستگی سخن گو و از سر مهربانی، بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن، چنانکه مرا در کودکی پرورش دادند.

در این آیه خداوند، فرزند را از گفتن آف به والدین نهی کرده حتی در شرایط کهنسالی که معمولاً پر توقع و دچار بیماری‌های مختلف و ناتوان می‌شوند، طبق این آیه فرزند حتی حق اظهار حداقل ناراحتی را در مقابل آن‌ها ندارد. ولی امروزه ما شاهد منظره‌های دردناک آسایشگاه‌های سالمندان که پُر از پدران و مادران ناتوانی است که از سوی فرزندانشان طرد و به فراموشی سپرده شده‌اند هستیم. ممکن است در اینجا سوالی برای خوانندگان عزیز مطرح شود که؛ آیا در کشورهای غربی(بخصوص آمریکا)، با چنین روابط یا بحران‌هایی در سبک‌زندگی و فرهنگ مواجه شده‌ایم یا این چنین بحران‌های در سبک‌زندگی ما توهمی بیش نیست و جزء تهمت، افتراق و گزافه‌گویی چیز دیگری نمی‌باشد؟ در جواب این پرسش بهترین ادله و شواهد ما

اینست که نقش تربیت اسلامی در سبک و سیاق زندگی ما کم و کم رنگ تر شده است و از طرف دیگر ارزش‌های معنوی که در آیات قرآن به آن اشاره شده است کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد.

۴-۳-۱- روابط بین والدین و فرزندان:

اسلام درباره کانون گرم خانواده، نیاز به عشق، وابستگی و محبت نه بعنوان یک شعار بلکه یک دیدگاه واقعی در سبک‌زندگی اشاره می‌کند. زیرا پیش از آنکه کودک به مدرسه و جامعه گام نهد، سر و کارش با خانه و اهل آن است و هر آنچه در این محیط، پیش چشم کودک گذارند، در شکل دادن اخلاق، روحیات و شخصیت عاطفی و روانی او موثر واقع می‌شود، بویژه الگوهای رفتاری یکی از عوامل موثر تربیتی فرزندان بشمار می‌آید (رهبر و رحیمیان، ۱۳۷۷، ص ۱۷۲). بعلاوه اظهار محبت، کودک را از ابتلا به عقده‌های نفسانی و احساس کمبود حقارت مصون می‌دارد و کودکی که از محبت گرم والدین در زندگی محروم بوده به شدت در معرض هرگونه انحراف و فساد قرار خواهد داشت (رفیعی محمدی، ۱۳۸۹، ص ۵۶). در اثر همین کمبود محبت و احساس بی‌پناهی است که دختر یا پسر جوان در مقابل چند جمله محبت‌آمیز خود را می‌بازد و تسلیم هوس بازی‌های آن‌ها می‌گردند (امینی، ۱۳۷۴، ص ۱۹۴).

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: "كُرْمُوا أَوْلَادَكُمْ"؛ در نتیجه کودکانی که در خردسالی مورد تکریم والدین باشند جذب کانون خانواده می‌گردند و در بزرگسالی قدرت سازگاری فردی و اجتماعی بیشتری در آن‌ها ایجاد می‌شود. بدین ترتیب کانون گرم خانواده، رفتار عاطفی و محبت‌آمیز والدین، تکریم و احترام به شخصیت کودک را می‌توان بعنوان یک روش تربیتی در سبک‌زندگی اسلامی قلمداد کرد. در این راستا در سبک‌زندگی اسلامی سعی می‌گردد برای کودکان با انتخاب نام زیبا و نام او را به احترام بردن (نشانه هویت فردی و اسلامی آن‌ها است)، سلام کردن، مشورت کردن با او، بیان نقاط مثبت کودک، ایجاد خودپنداری مثبت، احوال‌پرسی کردن، دادن مسئولیت (با توجه به ویژگی‌های شخصیتی کودک) و... موجبات تکریم شخصیت کودک می‌شود. زیرا اولاً مهمترین ضامن تعادل انفعالی کودک است و احتیاج کودک به همدلی را تحریک می‌کند؛ در نتیجه او برای مواجهه با مشکلات و حل آن‌ها، شرایط مساعدی پیدا می‌کند (احمدی، ۱۳۷۸، ص ۴۸). و ثانیاً از پیدایش حالت طلاق عاطفی، دست شستن کودکان از عاطفه، ناتوانی در پذیرش عواطف دیگران به جهت نوعی بدبینی و بدگمانی و فرار کودکان از خانه جلوگیری می‌کند (قائمی، ۱۳۷۸، ص ۴۸). از این‌رو، رهبر کبیر انقلاب با ابراز علاقه و محبت به جوانان موجبات تکریم شخصیت آن‌ها می‌شدند و سعی داشتند این امور در خانواده‌ها نهادینه شود. ایشان می‌فرمودند: "من به شما جوانان ارادات دارم، اخلاص دارم، محبت دارم، دوستی دارم، شما را از خودم می‌دانم، شما جوانان ذخیره ما هستید. خداوند! تو یار این جوانان مخلص باش."

۴-۳-۲- روابط زن و مرد:

در اسلام، در روابط زن و مرد حتی نگاه و شوخی کردن مردان به زنان یا برعکس با توجه به احادیث، احکام خاصی را در سبک‌زندگی اسلامی رقم می‌زند که بکارگیری آن موجبات سعادت فردی و جمعی در زندگی دنیوی و اخروی می‌گردد. پیامبر (ص) در حدیثی درباره نگاه کردن به نا محرم می‌فرمایند: "نگاه کردن، یکی از تیرهای زهرآلود ابلیس است. پس هر که از ترس خدا چشم خود را از نامحرم فرو بندد خداوند به او ایمانی عطا می‌فرماید که حلاوت آن را در دلش بیابد" (مجلسی، ۱۳۶۰؛ جلد ۲۲، ص ۶۳). امام باقر (ع) در رابطه با شوخی با نامحرم می‌فرمایند: "کسیکه با نامحرمی شوخی کند مرتکب گناه شده است و خداوند نظر لطفش را از او بر می‌گرداند" (مجلسی، ۱۳۶۰، ج ۴۶، ص ۲۴۷). قرآن در رابطه با روابط نامشروع می‌فرماید: "وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا" (اسراء، ۳۲)؛ و به زنا نزدیک نشوید که فحشاست و بدراهی است. امام باقر (ع) درباره این آیه فرمود: "این عمل معصیت و نفرت‌انگیز است؛ زیرا خداوند زنا را دشمن می‌دارد و عذاب زناکار از همه گناهکاران سخت‌تر است و زنا از بزرگترین گناهان کبیره است" (مجلسی، ۱۳۶۰، ج ۵، ص ۲۲۱۲). مقام معظم رهبری

می‌فرمایند: "باطن فرهنگ غرب، سبک‌زندگی مادی، شهوت‌آلود، هویت‌زدا و ضدمعنویت است" (بیانات مقام معظم رهبری، استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱). بنابراین با توجه به آیات قرآن و احادیث و تاکید برسخنان مقام معظم رهبری تربیت در سبک‌زندگی نقش خود را مشخص کرده و موجبات سعادت زندگی دنیوی و اخروی افراد و جوامع می‌شود.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هدف کلی مقاله، بررسی نقش تربیت در توسعه سبک‌زندگی با تاکید بر سخنان مقام معظم رهبری می‌باشد و ارائه پیشنهادی حاصل از این مقاله صرفاً به منظور استفاده بهینه در حوزه تربیت فرهنگی است. از این‌رو با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان این چنین نتیجه گرفت:

- سبک‌زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی است و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی می‌باشد.
 - آسیب‌شناسی در این حوزه نباید بصورت مقطعی بلکه باید بصورت یک عزم ملی تحقیق، همراه بت بصیرت و همکاری دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی (بخصوص دانشگاه و حوزه‌های علمیه) صورت پذیرد.
 - ترسیم راه و سبک بهره‌گیری از شیوه‌های زندگی از نظر قرآن، اندیشمندان اسلامی و مقام معظم رهبری بعنوان کلید راه موفقیت در این صحنه می‌باشد.
 - علل عدم پیشرفت در سبک‌زندگی اسلامی بی‌توجهی؛ کم‌توجهی به آموزه‌های دینی و کم‌کاری دستگاه‌های فرهنگی در این حوزه می‌باشد.
 - یکی از شیوه‌های ایجاد محیط تربیتی مساعد در سبک‌زندگی، پدیدآوردن الگوهای شایسته در جامعه و طرد الگوهای ناشایست (مخصوصاً غرب) می‌باشد و این امر الگو برداری از مکارم اخلاقی را ترغیب می‌کند.
 - اجرای یک برنامه تربیتی کارآمد در سبک‌زندگی اسلامی در مسایل خانواده و روابط خانوادگی به هماهنگی همه عوامل مؤثر در آن یعنی سیاست‌گذاران، خانواده، نهادهای تربیتی، رسانه‌های جمعی بستگی دارد، در غیر این‌صورت هر یک اثر دیگری را خنثی می‌کنند.
 - قرآن با طرح چهره‌های محبوب و منفور در کنار هم، اولاً جامعه انسانی را به گزینش آگاهانه و آزادانه در انتخاب الگوی مورد نظر در سبک‌زندگی در مبحث خانواده و روابط جنسی دعوت می‌کند. ثانیاً موجبات تحریک عواطف، پرورش تعقل و خردمندی را بوجود می‌آورد و از تقلیدهای کورکورانه از فرهنگ‌های بیگانه بخصوص غرب جلوگیری به عمل می‌آورد؛ زیرا الگوهای مورد نیاز را در محیط، ذهن و روحشان پر می‌کند تا بتواند به تدریج با آنان همانندسازی کند.
 - با استخراج عناصر اصلی ایده مهدویت و پرورش الگوهای مبتنی بر این فکر می‌توان نحوه سبک‌زندگی اسلامی را تعیین، طراحی و اجرا نمود. در نتیجه ملت‌های اسلامی با دیدن پیشرفتی که مردم ایران در این زمینه داشته‌اند از آن‌ها الگوبرداری می‌کنند و به موجب این روش صدور انقلاب برای تشکیل یک نظام مهدویت در جهان صورت می‌پذیرد.
 - استمرار خط امامت، در دوران غیبت و عامل اتصال آن از طریق ولایت فقیه و عمل به دستورات ایشان تحقق می‌پذیرد.
- با توجه به نتایج بدست آمده و اهمیت کاربرد آن در تربیت دینی پژوهشگر پیشنهادی خود را در چهار محور ذیل تنظیم و ارائه می‌دهد:

الف: برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران:

۱. پیشنهاد می‌شود آسیب‌شناسی در این حوزه همراه با یک عزم ملی، تحقیق، بصیرت و همکاری دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی بخصوص حوزه و دانشگاه صورت پذیرد.
۲. پیشنهاد می‌شود به تبیین نظری الگوهای زندگی بیندیشند و الگوهای درست زندگی مبتنی بر تعالیم قرآن، آموزه‌های دینی و اندیشمندان اسلامی (بخصوص مقام معظم رهبری) را که بعنوان کلید راه موفقیت در این صحنه می‌باشد، برای جامعه طرح نمایند.
۳. پیشنهاد می‌شود به مبحث سبک‌زندگی اسلامی - ایرانی که بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی می‌باشد توجه کافی و شایسته داشته باشد.

ب: برای رسانه‌های جمعی بخصوص صدا و سیما

۱. پیشنهاد می‌شود برای تعمیق سلامت‌معنوی و بینش‌اعتقادی افراد جامعه در سبک‌زندگی اسلامی از طراحی، تهیه و نمایش فیلم‌ها، تئاترها و کارتون‌ها برای گروه‌های جامعه برگرفته از قرآن، احادیث و سخنان مقام معظم رهبری و از شیوه‌های خلاق و جاذبه‌های هنری بهره کافی ببرند.
۲. پیشنهاد می‌شود از سبک‌زندگی علماء، رهبران دینی و شهدا فیلم یا نمایش تهیه شده و بعنوان سرمشق و الگو در اختیار افراد جامعه قرار گیرد.

ج: برای نهادهای تعلیم و تربیت بخصوص آموزش و پرورش:

۱. پیشنهاد می‌شود تحقیقات و پژوهش‌های خود را در رابطه با بخش نرم‌افزاری فرهنگ و تمدن اسلامی بصورت کاربردی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کلان جامعه ارائه دهند.
۲. پیشنهاد می‌شود با استخراج عناصر اصلی ایده مهدویت و پرورش الگوهای مبتنی بر این فکر می‌توان نحوه سبک‌زندگی اسلامی را تبیین نمود و نسلی را پرورش داد که اعتقاد به امامت و مهدویت از مولفه‌های اساسی فکر او می‌باشد.
۳. پیشنهاد می‌شود با تبیین اهداف والای مهدویت، شرایط نشر و گسترش آن‌ها در جامعه و آشنا ساختن دانش‌آموزان به وظایف، مسئولیت و تکالیف الهی در قبال غیبت امام زمان (عج) را ایجاد کنند. فرهنگ انتظار و سبک‌زندگی آن بزرگوار را بصورت موضوعات تلفیق در محتوای کتابهای درسی تدوین و طراحی کنند و با تغییر نگرش مربیان، سبک‌زندگی اسلامی، فرهنگ، انتظار، راه و رسم زندگی از منظر مقام معظم رهبری را در جوانان نهادینه کنند.

د: برای خانواده‌ها:

۱. پیشنهاد می‌شود به امر ازدواج و گزینش همسریابی فرزندان خود با توجه به آموزه‌های دین اسلام توجه خاصی مبذول داشته باشند تا از مشکلات عدیده بعدی جلوگیری بعمل آید.
۲. پیشنهاد می‌شود در روش‌ها و الگوهای تربیتی در روابط فرزندان سعی شود از شیوه‌های رفتاری و تربیتی برگرفته از قرآن و معصومین (ع) استفاده گردد.

۳. امید آنکه نتایج این مقاله و مقاله‌های مشابه فوق بتواند در ارتقاء تربیت دینی جامعه در سبک‌زندگی مؤثر واقع گردد و راه‌گشایی برای تحقیقات و پژوهش‌های علمی آینده در این زمینه باشد.

منابع

۱. قرآن مجید
۲. ابراهیم زاده آملی، عبدالله (۱۳۸۳). دین شناسی. تهران: انتشارات یاقوت.
۳. احمدی، علی اصغر (۱۳۷۸). اصول تربیت. تهران: انتشارات انجمن و اولیاء و مربیان.
۴. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۴). مدیریت در اسلام. قم: انتشارات زیتون.
۵. امینی، ابراهیم (۱۳۷۴). آشنایی با مسایل کلی اسلام. قم: انتشارات انصاریان.
۶. انصاریان، حسین (۱۳۸۴). ازدواج در اسلام. قم: انتشارات فرهنگ اسلام.
۷. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۴). سیره عملی حضرت رسول اکرم. قم: انتشارات اسراء.
۸. حسینی، محمد حسن (۱۳۷۸). نوسازی جامعه از دیدگاه امام خمینی (ره). تهران: انتشارات عروج.
۹. دشتی، محمد (۱۳۷۸). ترجمه نهج البلاغه. ق: انتشارات اسلامی.
۱۰. رهبر، محمد تقی؛ رحیمیان، محمد حسن (۱۳۷۷). اخلاق و تربیت اسلامی. تهران: انتشارات سمت.
۱۱. ستار، رضا (۱۳۹۲). آسیب شناسی تربیت دینی بعنوان یک عامل فرهنگی و مدیریت سبک‌زندگی. آباء: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۲. شریعتمداری، علی (۱۳۷۶). جامعه و تعلیم و تربیت. تهران: انتشارات امیر کبیر.
۱۳. صحیفه نور، جلد ۸ و ۲۵، سخنان امام خمینی (ره)، تهران، انتشارات وزارت ارشاد اسلامی.
۱۴. صدوقی، علی (۱۳۹۲). ثمره‌ی سبک‌زندگی منتظرانه. قم: انتشارات امان.
۱۵. طاقانکی، باقری (۱۳۸۵). برای تمام خانواده‌ها. قم: انتشارات نصاب.
۱۶. طالعی فرد، احمد (۱۳۸۷). نوآوری و جایگاه آن در کتب درسی. مجموعه مقالات نوآوری، تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
۱۷. فتحی و اجارگاه، کوروش (۱۳۷۹). مبانی مدیریت و برنامه در اردو. تهران: انتشارات فاخر.
۱۸. فرخی نژاد، پریسا (۱۳۹۲). نقش تعلیم و تربیت در داشتن سبک‌زندگی اسلامی. آباء: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۹. فلسفی، محمد تقی (۱۳۸۱). اخلاق، تهران: نشر معارف اسلامی.
۲۰. قائمی، علی (۱۳۷۹). کودک و خانواده نابسامان. تهران: انجمن اولیا و مربیان.
۲۱. مجلسی، محمد باقر (۱۳۶۰). بحارالانوار، جلد ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۴۶، بیروت: دارالحیاء التراث العربی.
۲۲. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۷۶). اخلاق در قرآن. قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۲۳. مقام معظم رهبری (۱۳۹۱). بیانات در جمع جوانان خراسان جنوبی.
۲۴. مطهری، مرتضی (۱۳۷۲). مقدمه‌ای بر جهان بینی اسلامی. تهران: انتشارات صدرا.
۲۵. ----- (۱۳۷۴). انسان و ایمان. تهران: انتشارات صدرا.
۲۶. ملائی، حسن (۱۳۹۲). سبک‌زندگی مهدوی. ، قم: انتشارات امان.
۲۷. موسوی گیلانی، سید رضی (۱۳۹۲). مهدویت و سبک‌زندگی اسلامی. قم: انتشارات امان.

۲۸. نادری، عزت‌الله و سیف نراقی، مریم (۱۳۷۴). روش‌های تحقیق در علوم انسانی. تهران: انتشارات بدر.
۲۹. یوسفیان، نعمت‌الله؛ الهامی نیا، علی اصغر (۱۳۷۶). اخلاق اسلامی. تهران: انتشارات مرکز آموزش عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران.

30. Hall , E.T. (1981). Beyond Culture . Garden City . NY : Anchor , Doubleday.